

Van szerencsém egyszersmind Tábornok úrnak beadni:

1. A dandáromban levő tiszti kar rangfokozati lajstromát.
2. Úti levelet kívánó Tisztek jegyzékét.
3. Az általam a tiszteknek a felszerelés fejében kiadott öszvegről szóló jegyzékét.

Itt meg kell említenem, hogy az Igazgatósághoz folyó hó 13.-án kelt felhívásomhoz csatolt rovat betöltését s hozzám való át küldését már folyó hó 15.-én kértem, s most ismételve kérem, mert anélkül lehetetlen a tisztek egyéni számadását rendesen megállapítani.

4. Ihász ezredestől felhívásomra hozzám küldött azon rovatot, melyben dandáromban levő tiszteknek általa adott pénzek jegyzéke foglaltatik.

Folyó hó 17.-éről kelt napi parancsban kívánt azon jegyzék, mely a tiszteim által megrendelt ruházat-szabók neveit tárgyazza csak holnap tehetek jelentést, de előre is állithatom, hogy dandáromban egy tiszt sem rendelt posztó egyen ruhát edig elé.

Van azonkívül e dandárság Pénztárában 919 frank, mely a hadfogadó dijaktól felmaradt, de mely elmaradt fizetésekre, lábbeli s egyéb szükségletekre nélkülözhetetlen, s mely öszvegről számadási könyveim világos kimutatással fognak szolgálni.

Végre pedig jelentem ez úttal, hogy az Igazgatóságtól hozzám küldött tiszti felszerelési 2500 frank öszvegből még kezeimnél van 1640 frank.

Azonban bátor vagyok megkérni Tábornok urat, hogy az Igazgatósághoz 15.-én tett felterjesztésem szerint méltóztasson a tisztek havi dijja és felszerelése eránt a számadások megalapítását elrendelni, mert csak így lehet igasságosan eljárni a tisztek erányában.

Egyéb eránt felszerelésre most már pénzeket adni czéltalan dolog lenne, miután többé egyen ruhát egy tiszt sem fog magának csináltatni.

KISS MIKLÓS ezredes

69.

Genf, 1859 július 24.

KOSSUTH LAJOS IHÁSZ DÁNIELNEK A BÉKÉRŐL, A JÖVŐ
KILÁTÁSOKRÓL, A MAGYAR SEREG SORSÁRÓL
ÉS SAJÁT MAGÁNÉLETÉRŐL.

O. L., N. M. 1848—49-es ír. Fasc. 1358.

GENEVE, HOTEL DU RHONE

Vasárnap.

Kedves Barátom!

Soha életemben nem került annyi erőködésembé lelkem felzúdult indulatinak lecsillapítása mint most. Míg 1849-ben az utolsó hónapok alatt csak nem reménytelenül izzadtuk a kötelesség nehéz útját, 's napról napra közelebb tudtuk magunkat a végromláshoz,

most nap nap után új meg új reményt hozott 's csak nem kinyújtott karunk értelmében láttuk a honszabadulás érett gyümölcsét, midőn mint villám a tiszta égről, úgy csapott le fejünkre az enyészet.

Nem tudok kibékülni a sorssal. Illy biztos kilátásokat nem hiszem hogy (legalább a mi életünkben) ismét birhasson szegény hazánk.

Vigasztalásul szeretem magamnak mondani, hogy Európa állapota abnormisabb a békekötés által mint előtte volt — hogy még a béke vég megkötésének is ezen olly akadály áll útjában, melly látván a közelégedetlenséget, Napoleonnak alkalmat adhat visszatérni a józan ész útjára, mellytől egy boldogtalan perczben saját romlására eltért, hiában mondom magamnak, hogy vagy egy Európai háború, vagy a megszakadt olasz harcz újból felvétele, vagy egy olasz forradalom küszöbén állunk.

Mind ez nem nyújt vigasztalást. Mert azon Európai háborúból, melly kilátásba van, hazánkra nem várok hasznót. Ha ez a Porosz ellen lesz intézve, 's az Angolt a Francziával állítja szembe — ebből reánk jó nem nézhet ki — ha az Osztrák a Francziával tartand az. Angol ha akarna sem adhatand nekünk támaszt, ha pedig a Francia ellen szövetekezik, mi csak Orosz ösztön alatt léphetnénk activitásba...

A harcz újból felvételében nem bízok. Nem olly könnyű még Napoleonnak is despoticus hatalma minden erejével bár a helyzetet oda vissza állítani, hol a solferinói csata után állott, — 's a kedélyek ingerültek mindenhol, Napoleon ellen, nem csak mi nálunk, de még Olasz honban is senki sem bíz, senki sem bízhatik többé benne.

Az Olasz forradalom pedig, vagy még Francia interventiót is idézend elé; vagy a mennyiben az Osztrák ellen volna intézve elnyomatik, vagy legfellebbebb Toscana 's Modenának Piemonthoz csatlakozására 's a Pápai tartományok kisebb nagyobb mértékben secularisatiojára vezethet, — s mind ebből reánk nézve semmi haszon, semmi kilátás.

Én tehát nagyon, nagyon komor színben látom a dolgokat. A kötelesség mindig készen találand, de reményem nincs.

E helyzetben aggodalmaim az Olasz honban olly biztatóan fejlődésnek indult Magyar Sereg sorsára vannak függesztve. Biztosítani személyeiket üldözés ellen, 's megtartani őket a hazának, e kettő körül öszpontosulnak vágyaim 's gondjaim. Mind kettő azt javasolja, hogy haza menjenek, mindegyike megannyi apostola a jó ügynek 's mindnyája együtt kész hadsereg, bár váratlan de lehető eventualitások számára. — Személyes biztosításuk azon ígéret valóstítása körül forog, hogy Osztrák szolgálatba többé nem kényszerítettnek. Ezt nem szűnök meg sürgetni, de nyugodt csak akkor leszek, ha az ígéretet be váltva látom, mert azok után a miket tapasztalánk, ki hídjen Napoleon ígéretének.

Azon kell tehát lennünk, hogy addig míg ezen biztosítás valóstittatik, bajtársaink el ne széledjenek, (különbön földön futókká leszenek) hanem depot-ikban együtt tartva Piemont által rendesen elláttassanak. — Ez lévén nézetem, aggodalommal hallom, hogy

különféle oldalról mozgásba tétettek a rugók seregünket a Toscanai mozgalomba eszköz gyanánt bele sodorni.

Tudom, hogy Önt józan tapintata meg óvta ezen speculatiók-bani részvétől — és ezt hallanom igen jól esett, — de hogy mások is megóvassanak a jó akaratú tévedéstől, jónak véltem Ön-nel tudatni, kedves Barátom, hogy én ezen Toscanai szolgálat tervét határozottan rosszallom 's igen nagy szerencsétlenségnek tartanám, ha seregünknek csak egy kissé tekintélyes része is bele hagyná magát e tervbe sodortatni. — Okaim ezek:

Akik ezt teszik, azok a haza mehetés útját magok előtt bevágják 's úgy hazájuknak, mint családjuknak el vannak veszve. Hontalan, földönfutó nyomor áll előttünk, vagy condottieri zsoldos szerep, mitől óvakodnunk kell. — A Magyar név szeplőtlenül áll — óvjuk meg azt a jövődönnek. A Lengyel emigratio példája óvakodásra, nem követésre int.

Nincs az érdekében Toscanának is. Ha ők forradalmat csinálnak a Villafrancai kötés azon pontja ellen, melly Fejedelmeket helyre állítja, azt csak úgy tehetik biztosan, ha nem adnak ürügyet a hatalmaknak azon elvtől eltérni, hogy a köztük 's fejedelmök közötti kérdésbe nem lesz idegen interventio. — Ez nem lesz, ha a nép önként oda nyilatkozik, hogy Piemonttal egyesülni akar. E nyilatkozatra nem kard és szurony kell, hanem voks. — De ha Magyar, tehát idegen sereg pressiója alatt történnék e nyilatkozat, factiosus párt manoeuvernek 's nem a nép szabad akaratának kereszteltetnék, 's a revolutio végetti idegen avatkozás a revolutio elleni interventiot vonna maga után — 's aztán mi lenne bajtársainkból? 's minő színben állanának Európa előtt.

Végre a mi legfőbb a Toscanai mozgalom semmi kigondolható esetben nem nyithat utat nekünk hazánk szabadságáért küzdeni. Annak resultatuma csak a körül foroghat, vissza megyen e előbbi Fejedelmének uralma alá vagy Piemonttal egyesül, — de minket semmiesetre nem szállít Fiuméhoz. — Tehát mik volnának? Condottierik, kikről azt mondaná a világ, hogy desperatiókban zsoldért zavart csinálunk idegen földön.

Engem még Turinban megszólítottak eziránt némelly Olaszok, nem szerettem a kérdést, mert kerek megtagadás bal magyarázatot szülhete, de nem ígértem semmit, sőt capacitálni igyekeztem, hogy nincs érdekükben a mi avatkozásunk — mindenféle nehézségeket említettem 's meggyőztem őket arról, hogy a forradalmat; ha ugyan annak nevezzük, idegenek avatkozása nélkül kell megtenniök, 's csak annyit mondek, hogy ha majd a Villafrancai kötést ünnepélyesen repudiálván rendes kormányt állítanak 's attól hivatalos felszólítás jó a Magyar légió szolgálatba vétele iránt, én azt közleni fogom a sereggel, de sem rendelkezni, sem ajánlani nem fogom, hanem elmondva mindkét oldalra a következtetéseket, kinek kinek szabad tetszésére bízom a választást.

Minél többet gondolkozom, annál határozottabban mondom, hogy nem kell tenni. — Kiszedetnék velünk a tűzből a geszte-

nyét — 's aztán égett ujjal szélnek eresztenék a szegény Magyar, ki többé haza nem mehetne ha bár a béke kötésben úgy a bántatlan haza mehetés, mint az Osztrák katonai szolgálatra nem kényszeríthetés stipulálva leszen is.

A jövődő lehetségeire úgy, mint derék bajtársaink személyes biztosítására való tekintet azt javasolják, hogy a szegény fiúk haza menjenek, ha bántatlanul tehetik, mint búcsú napi parancsunkban mondtam, hiven megőrizendők a hazafiság szent tüzet a cselekvés perczére.

Ezen irányt ajánlom befolyásos figyelmébe.

A haza mehetés azonban csak a vég békekötés után történhetik, mert csak akkor lesz meg a kettős biztosíték, melynek reményében nyilatkozott a sereg a hazamenetelre. — Addig katonai rendben 's fegyelem alatt kellene együtt maradnia. E kénytelenség Öntől, kedves Barátom, ki nekik attyuk volt, áldozatot igényel, a parancsnoki állás megtartását az elszállítás perczéig — mi annyival szükségesebb, mert csak így lehetend azon magasztos szellemet feltartani, melly ügyünknek színt annyi barátot szerzett, mint a minő becsületére vált a magyar névnek. — Meg vagyok győződve, hogy Ön nem vonandja meg a szegény fiúktól ez áldozatot.

Reménylem Kiss Miklóssal jól van. E reményben kérem közölje vele is e nézeteket, miket neki is irottaknak vétetni kívánom — 's cselekedjenek egyetértésben.

Mióta elbúcsúzáink nem kaptam körükből levelet. Nyugtalan vagyok, nem ismerem a közbejöttöket, 's félek nehogy valami közbejött légyen a mi bajnak lehetend kútfeje. Irok Klappának, de kérem Önt is, legyen szíves engem mindenről részletesen értesíteni — a levellem fejezetén irott adressere, honnan akár hol lesznek leveleim kezemhez jutnak Horváth püspök úr gondoskodása által.

Most magán viszonyaimra térek, mikben Ön, kedves hű barátom testvériesen részt veszen.

Nőm a béke váratlan hírére, még személyes bátorlétünk iránt is olly aggodalomba esett (mit angol barátaink csillapítás helyett a rémületig növeltek) hogy nyakra főre rohant egyedül Feri kíséretében, pihenés nélkül Aixig — Ott találkoztam vele; olly betegen, idegrendszerében annyira megrázva, hogy nem tudom mi történt volna, ha bizonytalanságban még a Mont Cenisen át sanyargatja magát!

Lassan csillapodik ideg ingerültsége, de még mindig nagyon beteg; — a baj görcsös köhögéssé fajult.

Mind köz, mind magántekintetben jónak láttam vagy 3 hetet Sveiczben tölteni, mielőtt Angliába vissza mennék, hol e perczben már fejünket sincs hová lehajtani — mert szállásunkat feladtuk. —

Lajosnak irtam jöjjön utánunk. Szegény fiú most utazandik először egyedül. Fontos személynek érzendi magát — Szerdára vagy Csütörtökre várom. — Öt Montex-ben várom be — Genftől két órányira a hegyek között. — Aztán ki rándulunk Chamonixbe a Mont Blanchoz 's ha szűk erszényem engedi máshová is. Különben va-

lami magányban (talán St. Gervaisban, Chamonix-on innen) meghúzzuk magunkat egy pár hétre. Rontsolt lelkemnek magányra 's az örök természet csillapító befolyására van szüksége.

Beh sokszor mondjuk, bár csak velünk lehetne Ön kedves hű barátunk, kihez tíz évi családi viszony a testvériség érzetével eggyé forrasztott. — Nem tudom engednek-e áldozatos kötelességei egy kis kirándulást.

De ha majd meghiusult reményeink kötelességeink láncza végkép le pereg 's ismét a hontalanság nyomora újra kezdődik, sokszor kérjük egymástól, ugy leszünk e ismét mint tíz év óta valánk, vagy hiányozni fog e családunk köréből lhász a hű barát, kit testvérnek megszoktunk tekinteni.

Kérni nem merem Önt édes barátom! mert tudja, hogy én csak inséget, nyomort, nélkülözést ajánlhatok, melyben tíz év óta önfeláldozással híven 's zúgolódás nélkül osztozott; 's bizon csak jellem szilárdsága 's lovagias hűsége bírhatá reá hogy illy soká is tűrje azt.

Köszönöm, köszönjük lelkünk mélyéből hozzám, családomhozi példátlan csatlakozását; 's hálátlanok volnánk, ha nem kérnénk, hogy csak, 's csak is egyedül saját vonzalmát vegye vezérül jövődőrei elhatározásában. De ha e vonzalom oda vezetné Önt, hogy továbbá is osztozni akarjon örömtelen tengésünkben, mondanom sem kell, hogy örömmel és vigasztalt érzéssel üdvözlendjük Önt, családunk körében, mint szeretett testvért, kinek hűsége elviselhetővé tette 's teendné éltünk bánatos terhét. — De ha másként határozand, családi körünkben nagy lesz ugyan a csorba, de életben halálban hű szerető testvérei maradunk. — Irjon kérem mi hamarébb hű barátja

KOSSUTH

70.

London, 1859 július 25.

PULSZKY KOSSUTHNAK A BÉKEKÖTÉS KILÁTÁSAIRÓL.

O. L., N. M. Kossuth-ir.

13. St. Albans Villa, Highgate Rise N. W.

Bárhogy törjem is ostoba fejemet még sem tudom kiszámítani, hogy lehessen a Villafrancai békeelőzményekből békét kifaragni. A herczegségekben restauratio 's az olasz szövetség kivitele a körnégyszegesítésénél is nehezebb feladat, hacsak a francia sereg nem fordul az olaszok ellen a' mi erkölcsi lehetetlenség 's a' suffrage universel felforgatása. Hát aztán a' Legatiók dolga, meg a Szárd király beleegyezése! Mivel az ki nem vihető a Zürichi Conferentia által, hol két makacs fél áll egymás ellenében, 's nincs ki a a kettő közt határozó végzést hozhasson. Ezen tömkelegből csak két kimenettel lehetséges, Európai conferentia és háború. A' mi az elsőt illeti, mi eddig azt hallottuk, hogy a Villafrancai pejtély kulcsa azon el-lenszenv mind a két császárnál, mellyel a neutralis hatalmak dic-